

Польське законодавство передбачає, що при введенні режиму надзвичайного стану на всій території Польщі виконання функцій адміністратора покладається на Комітет оборони країни. Якщо ж режим вводиться тільки на окремих територіях, ці функції покладаються на відповідні воєводські комітети [3, с.48].

Припинення дії надзвичайного режиму здійснюється тими ж органами, що і при його введенні тобто якщо режим вводиться Президент, то він же його і припиняє. Дія режиму може бути припинена після закінчення встановленого терміну дії або не чекаючи закінчення цього терміну.

Наприклад: у США термін дії надзвичайного стану не обговорений. Надзвичайний стан, введений Президентом, втрачає силу, якщо: Конгрес скасує надзвичайний стан постановою прийнятою роздільно обома палатами, Президент оголосить заяву про скасування надзвичайного стану.

У Польській Республіці режим вводиться не більше ніж на три місяці і може продовжуватися ще на три місяці за згодою Сейму [3, с.49].

Прокламація про надзвичайний стан Великобританії діє впродовж лише одного місяця, але може бути продовжена на наступний місяць. Максимальний термін її дії Законом не встановлений. Наприклад, відповідно до Закону про надзвичайний стан (Північна Ірландія) 1926 р. прокламація про надзвичайний стан в Ольстері залишається в силі не один місяць з дня видання, як у всіх інших частинах Великобританії, а на невизначений період часу до її скасування [2, с.90].

Таким чином особливістю надзвичайного законодавства в закордонних країнах у всіх його різновидах є наділення правоохоронних органів широкими повноваженнями застосовувати пряме насильство на основі спрощеної процедури. У деяких умовах передбачається призупинення дії законів, що забезпечують «класичні» свободи, введення спрощеного судочинства і застосування твердих санкцій. Інститут надзвичайних правових режимів у різних країнах можна оцінювати по різному, але використовувати багатий теоретичний досвід і практику його застосування необхідно при розробці надзвичайного законодавства в Україні.

Список літератури: 1. Кузніченко С.О. Надзвичайні спеціальні адміністративно-правові режими в законодавстві України // Право України. 2000. №12. 2. Домрин А.Н. Правовые институты чрезвычайного режима в Великобритании // Право и экономика. 1996. №15-16. 3. Трешетенкова Н.Ю. Правовые институты чрезвычайного режима в Польше // Право и экономика. 1997. №3. 4. О чрезвычайном положении: Закон США // к законодательству о чрезвычайном положении. Рабочие материалы. Международный фонд за выживание и развитие человечества. М., 1989.

Надійшла до редколегії 25.09.02

О.І. Леженіна

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОЮ ПРАВООХОРОННОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ОБС УКРАЇНИ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

Відомо, що ефективність управління міжнародною правоохоронною діяльністю органів внутрішніх справ України визначається багатьма чин-

никами. Вважаємо за доцільне зосередити увагу на інформаційно-правовому аспекті цієї проблеми. Враховуючи співпрацю України та її правоохоронних органів з країнами, що входять до складу Ради Європи, тенденцію прямування української держави та усіх її інститутів до Європейського Союзу, а також координації боротьби з кримінальною злочинністю в міжнародному масштабі, убачається вкрай важливим розробка нових та коригування існуючих нормативно-правових актів Управлінням міжнародних зв'язків Головного штабу МВС України та Національним центральним бюро Інтерполу як провідними суб'єктами управління міжнародною правоохоронною діяльністю ОВС України.

На сьогоднішній необхідну міжнародно-правову базу для успішної боротьби з транснаціональною злочинністю створюють Конституція України, законодавчі акти щодо боротьби зі злочинністю, міжнародні договори України, нормативні акти МВС України, Статут Інтерполу, інші нормативні документи Інтерполу, Положення про Національне центральне бюро Інтерполу. Вважаємо, що постає нагальна потреба оптимізації інформаційної підтримки діяльності Управління міжнародних зв'язків Головного штабу МВС України та Національного центрального бюро Інтерполу, зокрема, спираючись на існуючі нормативно-правові акти в галузі інформаційних відносин провідних міжнародних організацій та на засади положень Загальної декларації прав людини. Зауважимо, що саме забезпечення прав і свобод людини на рівні світових стандартів починає розглядатися МВС України як пріоритетна функція ОВС України.

З появою перших комп'ютерів і автоматизованої обробки персональних даних постало питання регулювання правил поводження з ними. Перші законодавчі акти були прийняті деякими європейськими країнами на початку 80-х років ХХ ст. Разом з тим, обрані цими державами підходи багато у цьому не співпадали. До того ж виникла проблема обміну даними з країнами, що на той час не мали відповідного регулювання з цього питання. Неузгодженість національних підходів і діяльності відповідних органів мала наслідком появу заборон на передачу персональних даних через кордони, що стало бар'єром для зовнішньоекономічних стосунків партнерів по бізнесу у різних країнах, для ефективної боротьби з транснаціональними злочинами правоохоронних органів країн світу. Вирішити цю проблему на національному рівні було неможливо з огляду на існуючі розбіжності у національних підходах. Зростаючий транскордонний обмін інформацією вимагав вжиття негайних заходів на міжнародному рівні.

Зусилля, спрямовані на створення міжнародних стандартів для узгодження національних положень щодо захисту персональних даних, були вжиті трьома організаціями: Організацією Економічної Співпраці і Розвитку (ОЕСР), Радою Європи, Європейськими Співтовариствами – Європейським Союзом. Вважаємо за доцільне проаналізувати деякі з цих стандартів.

Конвенція Ради Європи № 108 «Про захист осіб стосовно автоматизованої обробки персональних даних» [1] складається з трьох основних частин: основних принципів, спеціальних правил стосовно передачі даних через кордони і механізмів співпраці і консультацій між державами-

учасниками Конвенції. Глава 3 Конвенції стосується питань транскордонної передачі даних і покликана погодити, збалансувати одночасно існуючі вимоги щодо вільного потоку інформації і захисту даних. Проголошується, що транскордонні потоки даних між державами-членами Конвенції не можуть бути об'єктом будь-якого спеціального контролю.

Будь-яка країна, яка бажає стати стороною Конвенції із захисту фізичних осіб стосовно автоматизованої обробки персональних даних (відомої як Конвенція 108 за її місцем у серії Європейських договорів) і хоче, щоб її законодавство забезпечувало рівень належного захисту, який дозволяє країні брати участь у міжнародному обміні даними без обмежень, повинна прийняти законодавство на виконання основоположних принципів, викладених у цій Конвенції. Конвенція 108, яка була відкрита для підписання 28 січня 1981 р., побудована на положеннях Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 р., зокрема, на її статті 8. Рада Європи ухвалила низку галузевих рекомендацій, що спираються на Конвенцію 108; остання з них – це рекомендація R (99)5 із захисту приватності в мережі Інтернет.

Керівні принципи про захист приватності та транскордонні потоки персональних даних (Керівні принципи з приватності) [2] були прийняті у вигляді Рекомендації Ради ОЕСР 23 вересня 1980 р. у підтримку трьох принципів, якими пов'язані країни-члени ОЕСР: плюралістичної демократії, поваги до прав людини та відкритої ринкової економіки. До того ж, окрім Керівних принципів ОЕСР, два інших міжнародних інструменти, що підготовлені Радою Європи та Організацією Об'єднаних Націй, були прийняті у 1981 та 1990 роках відповідно. Принципи орієнтують усіх інформаційних агентів на їх дотримання під час комп'ютеризованої обробки даних про індивідів (від локальних комп'ютерів до мереж національного та міжнародного рівня) усіх типів персональних даних, що оброблятимуться (від адміністрування даних службою кадрів до складання профілю споживача), та усіх категорій даних (від допоміжних операційних до основних, від пересічних до вразливих). За минулі роки ці принципи були впроваджені у величезній кількості національних регуляційних або саморегуляційних інструментах та до цього часу широко використовуються як у публічному, так і приватному секторах.

Питання вільної передачі даних отримало свій подальший розвиток в Декларації про транскордонні потоки даних, яка була підготовлена Комітетом з інформації, комп'ютерів та комунікацій у березні та затверджена Міністрами країн-членів у квітні 1985 р.

Публікація Директиви ЄС 95/46/ЄС про захист фізичних осіб стосовно автоматизованої обробки персональних даних та безперешкодного руху цих даних [3], що встановлює високий стандарт захисту приватності громадян Європейського Союзу і одночасно гарантує вільний рух персональних даних між країнами-членами, стала одним із чинників забезпечення реалізації цього права на території ЄС.

Директива встановлює нові правила, які до цього не містилися ні у Конвенції Ради Європи, ні у Керівних принципах ОЕСР. Ідеться про рі-

шення, що їх приймають автоматизовані системи під час оцінки якостей людини на основі аналізу інформації, що стосується цієї людини. Директива надає особам право ознайомитися з логічною формулою, що її використовує така система, і право оскаржити таке рішення. Встановлена також процедура попереднього контролю, за якою держави мають встановлювати, які обробки здатні становити специфічний ризик для прав осіб, та проводити їх перевірку до початку обробки даних. Іншим не менш принциповим є положення про заборону передачі даних до третіх країн, що не забезпечують адекватного рівня захисту. Цим, зокрема, встановлюється, що для транскордонних потоків даних з країн ЄС, від одержувача даних у третій країні вимагається надання достатніх гарантій щодо дотримання ним вимог Директиви ЄС.

Той вибір, який зробили країни ЄС, впровадив жорсткі вимоги щодо правил поводження з персональними даними, вимагає від інших країн переглядати власні підходи в пошуку компромісу. Однак цей процес ускладнюється тим, що будь-яка поступка з боку європейських структур з метою досягнення домовленості принципово неможлива, оскільки неминуче призведе до послаблення проголошених стандартів. Разом з тим діалог між країнами ЄС та різноманітними інституціями США закладає фундамент для подальшої співпраці між державами і організаціями всіх континентів з метою створення універсальних і загальновизнаних міжнародних стандартів.

Питання поводження з персональними даними є надзвичайно актуальним для нашої держави, з огляду на впровадження вітчизняних комп'ютерних баз персональних даних у різних секторах, зокрема у правоохоронному. Однак інформація є не тільки одним із аспектів прав людини. Інформація є також економічною категорією і одним із найважливіших чинників міжнародного співробітництва. Невідповідність національного законодавства міжнародним стандартам поводження з персональними даними створює проблеми для вітчизняних суб'єктів господарювання, суб'єктів міжнародної правоохоронної діяльності. У публічному секторі це створює перешкоди для співробітництва з іншими країнами у багатьох сферах, зокрема у сфері кримінального права, де відбувається транскордонна передача інформації про індивідів.

Аналіз основних міжнародно-правових документів у цій галузі дозволяє представити існуючий механізм захисту приватної інформації у вигляді системи прав особи, якої стосуються дані, і обов'язків інших суб'єктів щодо дотримання правил поводження з даними. Функція держави та її інституцій в цьому механізмі базується на Європейській конвенції «горизонтальної дії» конституційних норм, згідно з якою держава має три основні зобов'язання щодо прав людини: не порушувати права своїми діями; не дозволяти іншим суб'єктам їх порушувати; надавати можливість людині ефективно користуватися цими правами. Це цілком відповідає основним завданням міжнародної правоохоронної діяльності ОВС України, зокрема, необхідності розвитку як міжнародної договірно-правової бази, так і національного законодавства [4, с.412]. На нашу дум-

ку, необхідний зважений науковий підхід щодо використання означених нормативно-правових актів міжнародних організацій в діяльності ОВС України, «вміння бачити правові та політичні наслідки, які випливають для української сторони внаслідок ... виконання тих чи інших дій щодо міжнародного співробітництва» [4, с.422].

Список літератури: 1. Конвенція Ради Європи № 108 «Про захист осіб стосовно автоматизованої обробки персональних даних» // Страсбург, 28 січня 1981 р. 2. Керівні принципи про захист приватності та транскордонні потоки персональних даних (Керівні принципи з приватності) // Організація Економічної Співпраці і Розвитку, 23 вересня 1980 р. 3. Директива ЄС 95/46/СЕ про захист фізичних осіб стосовно автоматизованої обробки персональних даних та безперешкодного руху цих даних // Європейський парламент і Рада, 24 жовтня 1995 р. 4. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. Х., 1998.

Надійшла до редколегії 17.09.02

О.В. Бойко

ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'І

Правове регулювання питань приватного життя громадян України, а також виникаючих між ними шлюбно-сімейних відносин пов'язано з прагненням українського суспільства до формування правової, європейської держави, у якій поняття «громадянське суспільство» було б не одним із назв на гаслах, а реалізацію законних прав і інтересів громадян нашої держави. На жаль, сучасне законодавство України не цілком відповідає тим бурхливим змінам, що відбуваються в усіх сферах суспільного і державного життя. Такою є ситуація з правовою оцінкою питань, пов'язаних із врегулюванням шлюбно-сімейних відносин, особливо у випадках, якщо вони містять елементи насильства в сім'ї. Держава просто не в змозі потрібною мірою реагувати на виникаючі потреби в розв'язанні цього гострого для багатьох українських сімей, та й для всього народу, у цілому, питання, тому що і міжнародна, і українська спільнота вже визнали той факт, що насильство в сім'ї є одним з основних чинників, що дестабілізують її нормальне функціонування, а значить становить пряму загрозу нормальному існуванню всього інституту сім'ї.

Розглянемо правовий механізм реалізації діяльності держави по запобіганню і профілактиці насильства в сім'ї. Захист прав громадян України, сім'ї в цілому, материнства і дитинства декларується правовою системою Української держави на найвищому – конституційному рівні. Ст. 24 Конституції України містить ряд гарантій забезпечення рівності прав чоловіка і жінки, зокрема: надання рівних можливостей у суспільно-політичній і культурній діяльності, отриманні освіти і профпідготовки, в праці і винагороді за це, спеціальні заходи по охороні праці і здоров'я жінок, встановлення пенсійних пільг, створення умов, що дають можливість жінкам сполучати роботу з материнством, правовий захист, матеріальна і моральна підтримка материнства і дитинства. Ст.52 Конституції України проголошує рівність прав дітей незалежно від їх